

Het belang van kunst

Redactioneel Boekman 77

Anita Twaalfhoven

‘Al wat in de kunst belangrijk is, ligt voorbij de woorden’, schreef Georges Braque. In die zin lijkt een *Boekman* over het belang van kunst een heikele onderneming, want hoe is het belang van kunst voor het individu en de samenleving overtuigend in woorden te vatten?

Om de weerbaarheid van de kunsten te vergroten en het maatschappelijk draagvlak voor kunstsubsidies en kunstsporing te verbreden, zijn argumenten echter onmisbaar. Zeker in een periode van kredietcrisis en economische recessie.

In deze *Boekman* kiest de redactie voor een brede benadering die recht doet aan zowel de intrinsieke als de extrinsieke waarde van kunst. Het belang van kunst strekt zich weliswaar uit over tal van terreinen in de samenleving, maar schuilt in de eerste plaats in de beleving van de kunst zelf. Kunstliefhebbers gaan immers niet naar het theater, museum of muziekgebouw in de hoop dat deze ervaring hen socialer, slimmer of stabielier zal maken. Evenmin koopt men een toegangskaartje om de werkgelegenheid van kunstenaars te bevorderen. De aantrekkingskracht zit in de verwachting dat het een plezierige of inspirerende ervaring zal zijn. Dat kunst vervolgens ook positief kan bijdragen aan de economie, de sociale cohesie of het welzijn is te zien als een secundair effect, dat alleen tot stand kan komen dankzij de intrinsieke waarde die kunst voor mensen heeft.

Kunstenaars en kunstliefhebbers verwachten dat de overheid hen omwille van die intrinsieke waarde van kunst ondersteunt. Maar de overheid dient zich ook in breder maatschappelijk verband te verantwoorden voor haar beslissingen en bestedingen. Liefst met argumenten die overeind blijven als het om een verdeling van budgetten gaat en kunst moet concurreren met beleidsterreinen als onderwijs, landbouw of gezondheidszorg.

Kees Vuyk signaleert in dit nummer van *Boekman* een opvallende verschuiving in de manier waarop overheden in binnen- en buitenland het kunstbeleid rechtvaardigen. De toon is zakelijker, en sinds het laatste decennium van de vorige eeuw hebben instrumentele argumenten de overhand gekregen. ‘Het instrumentele kunstbeleid beschouwt de kunsten als productiesystemen binnen een consumptiemaatschappij, die zodanig moeten worden gemanaged dat zij tevreden burgers voortbrengen’, schrijft Vuyk. Hij vindt dat de kunsten terecht tegen dit beeld ageren, omdat het een eenzijdige kijk biedt op wat de kunst vermag. ‘Kunst dient niet om dingen te bereiken die ook door andere bezigheden geleverd kunnen worden, zoals welvaart en welzijn. Wat kunst levert, is uniek voor de kunst. Juist dat unieke

is echter van grote waarde voor individu en samenleving.’

Andere auteurs gaan in *Boekman* op zoek naar deze unieke, vaak intrinsieke waarde van kunst. Kunst verlegt grenzen, verruimt de horizon en opent deuren die anders gesloten blijven. Kunst biedt zowel het individu als de samenleving een venster op een andere wereld dan de wereld waarin men zelf leeft. Een universum waarin de verbeelding van de kunstenaar nieuwe perspectieven biedt.

‘Muziek speelt met de luisteraar’, vindt Henkjan Honing. ‘Muziek speelt met al onze cognitieve en fysiologische functies.’ Onno Zijlstra schrijft: ‘Beeldende kunst maakt zichtbaar wat in mijn hoofd leeft en geeft nieuwe ervaringen – een tocht naar onbekende en toch op de een of andere manier herkenbare gebieden.’ Peter Bosma zoomt in op filmkunst en laat zien hoe levendig films het individuele en collectieve geheugen kunnen verrijken.

Volgens Letty Ranshuysen en Anna Elffers doet grootschalig, kwantitatief onderzoek naar de intrinsieke en instrumentele waarden van kunst geen recht aan de betekenis die de toeschouwer aan kunst toeschrijft. In dit opzicht pleiten zij voor kleinschalig, kwalitatief onderzoek: dat biedt meer inzicht in de kunstbeleving en kan ook de kunstmarketing op een hoger plan brengen.

De schrijfster van het onlangs verschenen boek *Kunstpsychologie*, Charlotte De Groot, brengt in *Boekman* een keur aan onderzoek en theorievorming in beeld naar de effecten van kunst op welzijn, sociale cohesie en gezondheid. ‘Kunst en cultuur maken deel uit van de fysieke, psychische en sociale ruimte waarin een individu leeft en tot ontplooiing en welzijn komt – of integendeel tot angst, stress en onbehagen’, concludeert zij. Het beeld dat deze *Boekman* siert, van kunstobjecten die moeten bijdragen aan het welzijn van mensen in zorginstellingen, sluit aan bij dit idee.

De laatste jaren groeit het besef dat cultuur een belangrijke bijdrage kan leveren aan de lokale en nationale ontwikkeling, en dus een economische waarde heeft. Cultuur kost niet alleen geld, het levert ook geld op. Cultuur in een stad is goed voor de horeca, het toerisme, het trekt bedrijven aan en doet de huizenprijzen stijgen, schrijft Gerard Marlet. Hoogleraar culturele economie Arjo Klamer belicht met drie promovendi de diverse economische-impactstudies op dit gebied. Zij vragen zich echter af of de culturele sector zichzelf een dienst bewijst om zoveel geld en aandacht te besteden aan metingen van economische waarden. ‘Het zou beter zijn om een schatting van sociale en culturele waarden mee te nemen’, vinden zij. ‘Dat geeft een beter en eerlijker beeld van de waarden van de kunsten.’

Net als de rijksoverheid worstelen ook lokale bestuurders en beleidsmakers met de vraag of het geld naar cultuur, fietspaden, parken of veiligheid moet gaan. In een serie columns onderstrepen zij het belang van kunst voor hun specifieke wijk, stad, provincie of politieke programma.

Maar welke invalshoek men ook kiest om het belang van kunst te onderstrepen, het is zoals Bertolt Brecht schreef: ‘Alle kunsten leveren een bijdrage aan de grootste kunst van alle: levenskunst – de kunst het leven te leven.’